

Andrzej Czop

WSB w Poznaniu, Wydział Zamiejscowy w Chorzowie

ORCID ID: 0000-0002-9621-5879

Rola specjalistycznych uzbrojonych formacji ochronnych w zapewnianiu ochrony obszarów, obiektów i urządzeń podlegających obowiązkowej ochronie oraz stanowiących infrastrukturę krytyczną przed zagrożeniami terrorystycznymi i terrorem kryminalnym

The role of specialist armed security formations in ensuring the protection of areas, facilities and equipment subject to mandatory protection and constituting critical infrastructure against terrorism and criminal terror

Abstrakt

W dobie globalizacji terroryzm oraz terror kryminalny są ważnymi determinantami współczesnych zagrożeń. Autor w przeprowadzonym procesie badawczym ustalił, że obecnie poziom zagrożenia Polski atakami terrorystycznymi oraz aktami terronu kryminalnego pozostaje wprawdzie na niskim poziomie, ale w świetle zdefiniowanych uwarunkowań środowiskowych należy uznać, że ich wystąpienie jest możliwe. Szczególnie zagrożenie zamachami terrorystycznymi i terrorem kryminalnym obszarów, obiektów i urządzeń podlegających obowiązkowej ochronie i stanowiących infrastrukturę krytyczną wynika z ich wyjątkowego charakteru umożliwiającego realizację strategicznych celów w obszarze bezpieczeństwa państwa oraz pozwalającego na jego niezakłócone i ciągłe funkcjonowanie. Autor w toku badań zdefiniował uprawnienia kwalifikowanych pracowników ochrony pozwalające na realizację stawianych przed nimi zadań i ustalił zadania specjalistycznych uzbrojonych formacji ochronnych w obszarze przeciwdziałania zamachom terrorystycznym i aktom terronu kryminalnego oraz reagowania na nie. Badania wykazały, że prywatny sektor ochrony ma duże znaczenie w zapewnieniu bezpieczeństwa terrorystycznego obszarów, obiektów i urządzeń podlegających obowiązkowej ochronie i stanowiących infrastrukturę krytyczną.

Słowa kluczowe: terroryzm; terror kryminalny; infrastruktura krytyczna; obszary, obiekty i urządzenia podlegające obowiązkowej ochronie; specjalistyczne uzbrojone formacje ochronne; pracownik ochrony

Abstract

In the era of globalisation, terrorism and criminal terror are important determinants of contemporary threats. The author in the conducted research process determined that currently

the level of threat to Poland by terrorist attacks and acts of criminal terror remains low, but in the light of the defined environmental conditions it should be considered that their occurrence is possible. He pointed out that the particular threat of terrorist attacks and criminal terror to the areas, objects and devices of facilities subject to mandatory protection and constituting critical infrastructure results from their special character enabling the realization of strategic objectives in the area of state security and allowing for its undisturbed and continuous functioning. In the course of the research, the author has defined the rights of qualified security personnel, allowing them to perform the tasks set before them, and has established the tasks of specialist armed security formations in the area of counteracting and responding to terrorist attacks and acts of criminal terror. The research has shown that the private security sector has a significant role in ensuring terrorist security of areas, objects and devices subject to mandatory protection and constituting critical infrastructure.

Keywords: terrorism; criminal terror; critical infrastructure; areas; facilities and equipment subject to mandatory protection; specialist armed security formations; security officer

Wprowadzenie – metodologia badania

Do sprawnego funkcjonowania każdego państwa konieczne jest zapewnienie bezpieczeństwa i ciągłości działania obiektów, obszarów i urzędzeń, które mają charakter strategiczny i najczęściej stanowią infrastrukturę krytyczną. Ze względu na swoje znaczenie podlegają one obowiązkowej ochronie, która musi być sprawowana w sposób ciągły przez podmioty posiadające odpowiednie kompetencje i uprawnienia. Winny one zapobiegać zagrożeniom i je likwidować, zarówno te wywoływane przez naturę i technikę, jak i pochodzące od człowieka. Jednym z takich zagrożeń, których źródłem jest człowiek, są zamachy terrorystyczne, mogące zakłócić efektywne funkcjonowanie państwa. Czym zatem jest terroryzm? Według W. Laqueura, autora pierwszej ogólnosiwiatowej definicji terroryzmu, jest to nielegalne użycie siły do realizacji celu politycznego, powodujące ofiary wśród niewinnych ludzi (za: Tobiola, 2012). Podobne zdanie wyraża B. Hoffman, twierdząc, że terroryzmem jest stosowanie przemocy lub jej groźby, która zmierza do osiągnięcia celów politycznych lub takim celem służy (Hoffman, 1999, s. 12). Z kolei T. Hanausek postrzegał terroryzm jako planowane, zorganizowane, najczęściej uzasadnione ideologicznie działanie ukierunkowane na wymuszenie od rządów, społeczeństw lub konkretnych osób pożądaných świadczeń, zachowań lub postaw. Jest ono realizowane metodami kryminalnymi mającymi spowodować szeroki i budzący jak największy strach odzew w opinii publicznej (Hanausek, 1980, s. 33). Wielość i różnorodność definicji terroryzmu skłoniła A. Schmida i A. Jongmana (2005, s. 1–7) do przeprowadzenia gruntownych badań, w trakcie których porównali 109 naukowych definicji tego terminu. Stwierdzili, że tylko trzy elementy, które go określają, wystąpiły w ponad połowie zbadanych definicji. Słów „przemoc” i „siła” użyto w 83,5% zbadanych definicji, a motyw polityczny był ważny dla 65% z nich. Słowo „strach” pojawiło się w 51% przypadków. R. Borkowski wskazuje, że sformułowana z uwzględnieniem

tych elementów definicja występuje w doktrynie anglosaskiej, która przyjmuje, iż terroryzm to: „wzbudzająca niepokój metoda powtarzających się aktów przemocy, przyjęta przez działające najczęściej w sposób tajny jednostki, grupy albo podmioty państwowe, wybierana z powodów kryminalnych lub politycznych, przy czym w odróżnieniu od zamachów na życie – bezpośrednie cele przemocy nie są głównymi celami. Bezpośrednie ofiary przemocy są z reguły wybierane przypadkowo, na ślepo, albo selektywnie z docelowej populacji i służą one jako przenośniki przesłania. Zagrożenie i bazujący na przemocy proces komunikacyjny pomiędzy terrorystą i ofiarami wykorzystywane są do manipulacji głównym celem, zamieniając go w cel terroru, cel żądań lub też cel skupienia uwagi zależnie od tego, czy sprawcy w danej sytuacji dążą do zastraszania, zniewolenia czy propagandy” (za: Bolechów, 2004, s. 13).

Obiektem, obszarom i urządzeniom istotnym dla prawidłowego funkcjonowania państwa mogą także zagrażać działania, które mają charakter terroru kryminalnego. Elementem odróżniającym te działania od opisanego wyżej terroryzmu jest cel działania sprawców. Według E. Pływaczewskiego dla terrorystów jest nim destrukcja obowiązującego ładu ustrojowego i porządku prawnego. Natomiast członkowie zorganizowanych grup przestępczych stosujący terror kryminalny są zainteresowani utrzymaniem istniejącego systemu, gdyż to on pozwala im uzyskiwać wysokie, nielegalne zyski (Pływaczewski, 2011, s. 34). Zdaniem W. Zubrzyckiego różnica pomiędzy terroryzmem a terrorem kryminalnym nie wynika ze stosowanych metod, które są podobne, ale z motywacji sprawców. Zauważa on, iż ataki mające znamiona terroru kryminalnego ukierunkowane są na osiągnięcie korzyści materialnych, a terrorystyczne – na realizację celów politycznych (Zubrzycki, 2011, s. 332). W naukach o bezpieczeństwie terror kryminalny jest wskazywany jako ważna metoda działania organizacji przestępczych. Zakresem przedmiotowym obejmuje ona przestępstwa skierowane przeciwko życiu, zdrowiu czy mieniu – popełniane przy użyciu broni lub materiałów wybuchowych. Stąd metody terroru kryminalnego pod względem taktycznym kojarzą się z metodami działania terrorystów (Liedl, Mroczek, 2013, s. 10). O ile jednak medialny rozgłos jest dla tych ostatnich warunkiem gwarantującym powodzenie zamachu, o tyle dla członków grup przestępczych staje się wyłącznie niepożądanym skutkiem ubocznym.

Zarówno zamachy terrorystyczne, jak i akty terroru kryminalnego mogą spowodować dysfunkcję na poziomie lokalnym lub implikować negatywne skutki, także na poziomie ogólnokrajowym. Ważne staje się więc zbadanie, czy realne jest zagrożenie takimi zamachami obiektów, obszarów i urządzeń podlegających obowiązkowej ochronie i stanowiących infrastrukturę krytyczną, a także ustalenie zadań i uprawnień podmiotów sprawujących nad nimi pieczę.

Główny problem badawczy został określony w pytaniu: Jaką rolę odgrywa specjalistyczna uzbrojona formacja ochronna (SUFO) w zapewnianiu ochrony obszarów, obiektów i urządzeń podlegających obowiązkowej ochronie oraz stanowiących infrastrukturę krytyczną przed zagrożeniami terrorystycznymi i terrorem

kryminalnym? Aby znaleźć odpowiedź na to pytanie, sformułowano następujące problemy szczegółowe:

1. Jaki jest aktualny poziom zagrożenia terroryzmem i terrorem kryminalnym?
2. Kto odpowiada za bieżącą ochronę wyżej wymienionych obiektów i jakimi dysponuje uprawnieniami w tym zakresie?
3. Jakie zadania realizuje SUFO w zakresie bezpieczeństwa terrorystycznego obszarów, obiektów i urzędów podlegających obowiązkowej ochronie i stanowiących infrastrukturę krytyczną?

Badania miały charakter teoretyczny. Wykorzystano w nich następujące metody badawcze: krytyczną analizę literatury przedmiotu, badanie dokumentów, komparatystykę, analizę i syntezę. Wyniki procesu badawczego dały podstawę do udzielenia odpowiedzi na postawione problemy badawcze i sformułowania wniosków końcowych.

Aktualny poziom zagrożenia aktami terroru w Polsce – dyskusja

Ocenę poziomu zagrożenia terroryzmem w krajach Unii Europejskiej przeprowadziła K. Kądziołka (2018, s. 91–102). W tym celu posłużyła się GTI (ang. *Global Terrorism Index* – indeks globalnego terroryzmu), czyli tzw. miernikiem agregatowym pozwalającym na uwzględnienie wielu elementów składowych determinujących poziom zagrożenia terroryzmem. Badaczka wzięła pod uwagę takie zmienne związane z zamachami terrorystycznymi, jak: liczba rannych i zabitych oraz wielkość strat materialnych.

Indeks agregatowy stanowi podstawę raportów *Global Terrorism Index* tworzonych przez australijski Institute for Economics and Peace¹. Narzędzie to stosowane jest również w ekonomii, służy określaniu poziomu rozwoju społeczno-ekonomicznego państw. Użycie tego narzędzia pozwoliło wskazać w Unii Europejskiej grupę państw najbardziej zagrożonych terroryzmem, które w badaniu uzyskały najwyższe wskaźniki GTI. Były to: Francja – 5,964, Wielka Brytania – 5,102, Niemcy – 4,917, Belgia – 4,656 i Szwecja – 3,756 (Raport *Global Terrorism Index*). Polska znalazła się w drugiej grupie państw – o najniższym zagrożeniu terroryzmem, ze wskaźnikiem wynoszącym 0,384. Niższy wskaźnik – 0 uzyskały natomiast: Rumunia, Portugalia, Litwa i Łotwa (Raport *Global Terrorism Index*).

Polska nie była dotychczas celem ataków terrorystycznych oraz nie jest miejscem, w którym terroryści stale i aktywnie operują, choć istnieją potwierdzone informacje, że jest dla nich państwem tranzytowym. Podnoszone są argumenty, że Polska może stać się celem terrorystów m.in. z uwagi na: członkostwo w Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO) i UE, udział polskich sił zbrojnych oraz Policji w misjach zagranicznych, stałą współpracę wojskową z USA, uczestnictwo

¹ Institute for Economics and Peace to globalny *think tank* z siedzibą w Sydney w Australii z oddziałami w Nowym Jorku, Meksyku i Hadze. IEP przewodniczy przedsiębiorca technologiczny Steve Killelea, założyciel firmy Integrated Research.

w misjach na obszarach kontrolowanych przez terrorystów, położenie geograficzne w pobliżu Ukrainy (gdzie obecnie trwa pełnoformatowa wojna), pełnienie funkcji wschodniej flanki UE i NATO oraz trwające spory wewnętrzne pomiędzy obozami o różnych poglądach (Olech, 2022). Tym samym Polska jest wprawdzie krajem o stosunkowo niskim poziomie zagrożenia aktami terroru, ale wskazane czynniki mogą implikować zaistnienie sytuacji o znamionach terrorystycznych (Trubalska, 2016, s. 153–154).

Nie można także wykluczyć podejmowania prób wykorzystania terytorium RP do tworzenia zaplecza logistycznego celem dokonywania zamachów w innych krajach Unii. Niestabilna sytuacja w krajach sąsiednich oraz związane z nią zagrożenia masową migracją mogą ułatwiać przenikanie na terytorium Polski także osób zainteresowanych podejmowaniem działań destabilizacyjnych (Czop, 2019, s. 111–112). Potencjalnej możliwości zaistnienia tego rodzaju zdarzeń nie można wykluczyć z uwagi na bezprecedensową i brutalną agresję Rosji na Ukrainę. Polska zdecydowanie poparła Ukrainę, sprzeciwiając się tej zbrojnej napaści i potępiając zbrodnie wojenne popełniane przez wojska rosyjskie, a także udzielając pomocy humanitarnej uchodźcom wojennym. Rząd polski poparł na forum międzynarodowym aspiracje Ukrainy do stania się członkiem Unii Europejskiej. Tym samym Polska postrzegana jest przez Rosję jako kraj wrogi, a doświadczenia wcześniejszych konfliktów zbrojnych wskazują, że wśród uciekających przed wojną migrantów mogą być także terroryści. Z taką sytuacją mieliśmy do czynienia podczas kryzysu migracyjnego, kiedy do Europy wraz z uchodźcami przemieszczającymi się z terenów opartych przez Państwo Islamskie (ISIS) trafiali także bojownicy tej największej terrorystycznej organizacji, którzy później dokonywali w Europie zamachów.

Rosja także posługiwała się w przeszłości działaniami terrorystycznymi, stosując zasadę nieprzyznawania się do nich. 16 października i 3 grudnia 2014 roku w Vrběticach doszło do eksplozji dwóch składów należących do Wojskowego Instytutu Technicznego, wynajmowanych wówczas przez prywatną spółkę Imex Group z Ostrawy. W pierwszym z wybuchów zginęło dwóch pracowników Imex Group (Gniazdowski, Wasiuta, 2021). Według rządu Czech przechowywana amunicja należała do bułgarskiego handlarza bronią E. Gebrewa, który miał ją dostarczyć m.in. na Ukrainę i do Syrii. 17 kwietnia 2020 roku premier A. Babiš i wicepremier J. Hamáček poinformowali o wydaleniu 18 pracowników Ambasady Federacji Rosyjskiej, co było reakcją na wynik śledztwa czeskich służb specjalnych i policji, w którego toku ustalono powiązania oficerów rosyjskiego wywiadu wojskowego (GU SG) ze spowodowaniem detonacji. Sprawcy posługiwali się sfałszowanymi paszportami obywateli: Rosji, Mołdawii i Tadżykistanu. Według strony czeskiej odpowiedzialni byli także za wcześniejszą, nieudaną próbę otrucia S. Skripala w Wielkiej Brytanii – w 2018 roku (Łomanowski, 2018). Jak wykazało śledztwo Bellingcat, syn właściciela wysadzonych składów był obecny w dniu zamachu w Vrběticach, a na początku 2015 roku doszło do podobnych dwóch eksplozji w bułgarskich składach amunicji, realizujących kontrakty zagraniczne. Gebrewowie zostali otruci pod koniec kwietnia 2015 roku

substancją chemiczną o działaniu paraliżującym. Wywiad brytyjski powiązał ten fakt z przebywaniem w tym samym czasie w Bułgarii trzech agentów GRU, tych samych, którzy zostali oskarżeni o przeprowadzenie zamachu na S. Skripala i jego córkę. Motywem operacji przeciwko Gebrewom był fakt, iż sprzedawali wyprodukowaną w Bułgarii amunicję m.in. na Ukrainę, do Gruzji oraz siłom syryjskiej opozycji. W lutym 2020 roku bułgarska prokuratura formalnie oskarżyła *in absentia* trzech Rosjan, zidentyfikowanych jako: S. Fiedotow, S. Pawłow i G. Gorszkow, o próbę zabójstwa producentów amunicji (Gniazdowski, Wasiuta, 2021).

Dla Polski w zglobalizowanym świecie zagrożenie terroryzmem stwarzają także wciąż nierozwiązane problemy społeczno-ekonomiczne oraz polityczne w Afryce i na Bliskim Wschodzie, islamski fundamentalizm religijny oraz nielegalne migracje. Dotychczas Polskę wskazywano jako „cel rezerwowego ewentualnych zamachów”, tym samym uznając, że nasz kraj pozostaje w zainteresowaniu terrorystów (Gniazdowski, Wasiuta, 2021). Uwzględniając jednak zagrożenie na naszej wschodniej granicy, rozwój zdolności operacyjnych grup islamskich, ciągłą ewolucję metod ich działania oraz aktywność organizacji terrorystycznych na terenie Unii Europejskiej, widać wyraźnie konieczność rozwijania i zapewnienia gotowości polskiego systemu antyterrorystycznego (Trubalska, 2016), zwłaszcza że istotną cechą współczesnego terroryzmu jest jego nieprzewidywalność i efekt zaskoczenia (Adamczuk, 2011, s. 33 i nast.). W świetle przedstawionych zdarzeń, uwarunkowań środowiskowych i geopolitycznych należy uznać, iż zagrożenie działaniami terrorystycznymi dotyczy także Polski.

Odnosząc się do zagrożenia terrorem kryminalnym obiektów, obszarów i urządzeń ważnych dla bezpieczeństwa i gospodarki państwa, należy stwierdzić, że wystąpienie owego zagrożenia jest wprawdzie możliwe, choć w dłuższej perspektywie czasowej nie odnotowano takich incydentów. Takie sytuacje miały miejsce na początku transformacji ustrojowej.

24 kwietnia 1996 roku na stacji paliw Shell przy ul. Ostrobramskiej w Warszawie pracownik zauważył czarną, foliową, owiniętą szarą taśmą klejącą torbę, z której wystawały kable (Mroczek, Głabkowska, 2016, s. 23–24). Pirotechnicy prześwietlili pakunek urządzeniem rentgenowskim, by ustalić metodykę jego neutralizacji. Podkomisarz P. Molak ubrany w kombinezon pirotechniczny EOD-7 wykonał dwa zdjęcia, lecz nie były one dobrej jakości. Aby zrobić kolejne, ponownie zbliżył się do pakunku, który w tym momencie został zdetonowany. Fala uderzeniowa spowodowała rozległe uszkodzenia narządów wewnętrznych. Ustalono, że dwa tygodnie przed zamachem kierownictwo koncernu Shell w Polsce otrzymało list z żądaniem wypłacenia dwóch milionów dolarów amerykańskich za zapewnienie sobie spokojnego funkcjonowania przez 20 lat. Jak ocenił K. Jałoszyński, celem działania szantażystów nie była realizacja założeń ideologicznych, co czyniłoby z nich terrorystów, choć starali się o dorobienie *post factum* ideologii do problemu. Według tego eksperta od zagadnień terroryzmu prawdziwym motywem działania tej grupy

przestępczej było wyłącznie wymuszenie wysokiego okupu. To pozwala na zakwalifikowanie tego czynu do aktów terroru kryminalnego (Jałoszyński, 2015).

Zdarzenie, które miało miejsce 1 września 1994 roku, także miało charakter terroru kryminalnego. Tego dnia dziennikarz „Gazety Krakowskiej” odebrał telefon od mężczyzny, który poinformował o podłożeniu ładunku wybuchowego na dworcu autobusowym w Krakowie. Policja znalazła tam torbę, w której były tzw. bomby rurowe zawierające amonit, z dołączonymi do nich zapalnikami górniczymi oraz kanistrem z benzyną. Ładunek ten nie był uzbrojony. Zamachowiec żądał wypłacenia 500 tysięcy marek niemieckich lub równowartości tej kwoty w dolarach amerykańskich (Goban-Klas, 2009, s. 62). Kolejne ładunki wybuchowe podłożone zostały w kościołach. Były jeszcze informacje o 13 innych ładunkach, z których trzy miały po 5 kg wagi. Za każdym razem sprawca wskazywał miejsca, gdzie należy dostarczyć okup, i ponawiał swoje groźby zdetonowania podłożonych bomb. 22 września 1994 roku sprawca został zatrzymany w Koszalinie, bo jeden z funkcjonariuszy, odsłuchując taśmę z nagraniem, rozpoznał głos przestępcy, wobec którego prowadził wcześniej postępowanie karne (Drożdżak, 2015). Wprawdzie żaden z profesjonalnie skonstruowanych ładunków nie eksplodował, ale tylko dlatego, że sprawca ich nie uzbrajał. Według ekspertów, gdyby zostały zdetonowane, straty zarówno materialne (zabytkowa infrastruktura), jak i ludzkie byłyby trudne do oszacowania.

Charakterystyka obszarów, obiektów i urządzeń o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa i stanowiących infrastrukturę krytyczną państwa

Ze względu na spektakularny efekt celem ewentualnych ataków terrorystycznych mogą być obszary, obiekty i urządzenia, które mają charakter strategiczny dla funkcjonowania państwa bądź stanowią jego infrastrukturę krytyczną. Z tego względu wymagają one szczególnej ochrony. Do grupy obiektów, urządzeń i obszarów wymagających obligatoryjnej ochrony należą te związane z obronnością państwa, w szczególności: zakłady produkcji specjalnej, zakłady, które prowadzą prace naukowo-badawcze lub konstruktorskie dotyczące takiej produkcji, zakłady produkujące, remontujące i magazynujące uzbrojenie, urządzenia i sprzęt wojskowy, magazyny rezerw strategicznych (Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia, Dz.U. 1997 nr 114 poz. 740 z późn. zm., art. 5 ust. 2 pkt 1).

Obowiązkowa ochrona fizyczna jest też wymagana dla obiektów, obszarów i urządzeń ważnych dla interesu gospodarczego państwa. Są to zwłaszcza: zakłady mające bezpośredni związek z wydobywaniem surowców mineralnych o strategicznym znaczeniu dla państwa, porty morskie i lotnicze, banki i przedsiębiorstwa wytwarzające, przechowujące bądź transportujące wartości pieniężne w znacznych ilościach (Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia, art. 5 ust. 2 pkt 2).

Kolejna, dosyć szeroka kategoria związana jest z bezpieczeństwem publicznym i obejmuje: zakłady, obiekty i urządzenia mające duże znaczenie dla funkcjonowania aglomeracji miejskich, których zniszczenie lub uszkodzenie może stanowić

zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi oraz środowiska, w szczególności elektrownie i ciepłownie, ujęcia wody, wodociągi i oczyszczalnie ścieków, zakłady stosujące, produkujące lub magazynujące w znacznych ilościach materiały jądrowe, źródła i odpady promieniotwórcze, materiały toksyczne, odurzające, wybuchowe bądź chemiczne o dużej podatności pożarowej lub wybuchowej, rurociągi paliwowe, linie energetyczne i telekomunikacyjne, zapory wodne i śluzy oraz inne urządzenia znajdujące się w otwartym terenie, których zniszczenie lub uszkodzenie może stanowić zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi, środowiska albo spowodować poważne straty materialne (Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia, art. 5 ust. 2 pkt 3).

W obszarze zabezpieczania ważnych interesów państwa obowiązkowej ochrony wymagają: zakłady o unikalnej produkcji gospodarczej, obiekty i urządzenia telekomunikacyjne, pocztowe oraz telewizyjne i radiowe, muzea i inne obiekty, w których zgromadzone są dobra kultury narodowej, archiwa państwowe (Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia, art. 5 ust. 2 pkt 4).

Do kompetencji wojewodów zgodnie z ich właściwością terytorialną należy prowadzenie ewidencji wskazanych obszarów, obiektów i urządzeń podlegających obowiązkowej ochronie (Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia, art. 5 ust. 5).

Obowiązkowej ochronie w określonych sytuacjach podlega także transport. Za taki właśnie, wymagający obowiązkowej ochrony, ustawodawca uznał: transport broni, amunicji, materiałów wybuchowych, uzbrojenia, urządzeń i sprzętu wojskowego wysyłany z obszarów i obiektów podlegających obowiązkowej ochronie.

Zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. obszary, obiekty, urządzenia i transporty istotne dla obronności, interesu gospodarczego państwa, bezpieczeństwa publicznego i innych ważnych interesów państwa podlegają obowiązkowej ochronie. Optymalnym i rekomendowanym rozwiązaniem jest jednoczesne stosowanie ochrony fizycznej i technicznej (Wiłun, 2005, s. 106).

Kategorią obiektów, które również mogą stanowić atrakcyjny cel dla terrorystów, jest infrastruktura krytyczna; jej definicja została zawarta w Dyrektywie Rady UE z 8 grudnia 2008 roku. Art. 2 stanowi, że: „infrastruktura krytyczna oznacza składnik, system lub część infrastruktury zlokalizowane na terytorium państw członkowskich, które mają podstawowe znaczenie dla utrzymania niezbędnych funkcji społecznych, zdrowia, bezpieczeństwa, ochrony, dobrobytu materialnego lub społecznego ludności oraz których zakłócenie lub zniszczenie miałyby istotny wpływ na dane państwo członkowskie w wyniku utracenia tych funkcji” (Dyrektywa 2008/114/WE, s. 75–82). Infrastruktura krytyczna podlega obowiązkowej ochronie (Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia, art. 5 ust. 2 pkt 5). W polskim ustawodawstwie infrastruktura ta rozumiana jest jako: systemy oraz wchodzące w ich skład powiązane ze sobą funkcjonalnie obiekty, w tym obiekty budowlane, urządzenia, instalacje, usługi kluczowe dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli oraz służące zapewnieniu sprawnego funkcjonowania organów administracji

publicznej, a także instytucji i przedsiębiorców (Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, Dz.U. 2007 nr 89 poz. 590, art. 3 ust. 2). W takim ujęciu infrastruktura krytyczna obejmuje systemy: zaopatrzenia w energię, surowce energetyczne i paliwa, łączności, sieci teleinformatycznych, finansowe, zaopatrzenia w żywność, zaopatrzenia w wodę, ochrony zdrowia, transportowe, ratownicze, zapewniające ciągłość działania administracji publicznej, produkcji, składowania, przechowywania i stosowania substancji chemicznych i promieniotwórczych, w tym rurociągi substancji niebezpiecznych (Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, art. 3 ust. 2).

O tym, że ataki na infrastrukturę krytyczną nie są tylko teoretycznymi założeniami potencjalnych zagrożeń, świadczą przykłady zdarzeń, które miały miejsce w przeszłości i implikowały poważne skutki. Oto niektóre z nich:

- 20 marca 1995 roku po godzinie 7.00, podczas porannego szczytu komunikacyjnego, członkowie sekty Najwyższa Prawda², na której czele stał S. Asahara, rozpylili w Tokio na stacji Kasumigaseki, w pociągach trzech linii metra, sarin. Metoda rozpylenia gazu była bardzo prymitywna, gdyż polegała na nakłuciu i rozszczelnieniu plastikowych opakowań z żywnością. Skutkiem tego zamachu była śmierć 12 osób, a prawie 5500 poszkodowanych skażeniem trafiło do szpitali (Użarowska, 2019).
- 11 marca 2004 roku w Madrycie, w godzinach porannego szczytu, między 7.37 a 7.42, został dokonany zamach w pociągach podmiejskich. W czterech składach terroryści zdetonowali 10 z 13 podłożonych samodiałowych urządzeń (Piekarski, 2015, s. 243). Każde z nich zawierało około 10 kilogramów materiałów Goma-2 oraz gwoździe mające wzmocnić siłę rażenia. Do ich zdalnej detonacji posłużyły sygnały przesłane telefonami komórkowymi. Eksplozja spowodowała śmierć 191 osób, a ponad 2000 zostało rannych (RZ, 2017).
- 7 lipca 2005 roku w Londynie, o godzinie 8.50, miały miejsce trzy wybuchy przeprowadzone symultanicznie, a czwarty nastąpił godzinę później. W zamachach na środki komunikacji miejskiej (metro, autobus) zginęły 52 osoby, a ponad 700 zostało rannych. Terroryści wybrali czas porannego szczytu, gdy wiele osób było w drodze do pracy, szkół i uczelni. Zamach spowodował paraliż komunikacji miejskiej, a stolica Wielkiej Brytanii została praktycznie unieruchomiona. Nastąpiło również przeciążenie sieci telefonii mobilnej, przez co większość londyńczyków nie mogła nawiązać połączenia (Golarz, 2016).
- 22 marca 2016 roku około godziny 8.00 doszło do dwóch potężnych eksplozji w hali odlotów międzynarodowego portu lotniczego w Brukseli. Centrum Zarządzania Kryzysowego podało, że na skutek wybuchów zginęło 14 osób, a ponad 100 zostało rannych. Bombę zdetonował zamachowiec samobójca. Lotnisko zostało zamknięte, a samoloty były przekierowywane m.in. do Frankfurtu nad Menem, gdzie także zaostorzono środki bezpieczeństwa. Po ataku na port

² Sekta Najwyższa Prawda istnieje do dzisiaj pod nazwą Aleph. Jej wyznawcy nadal pozostają pod wpływem nauk swojego guru.

lotniczy doszło także do wybuchu na stacji metra Maelbeek, a następnie w pobliżu stacji metra Schuman – nieopodal budynku Komisji Europejskiej i Rady Europejskiej. W wyniku eksplozji zginęło 20 osób, a 130 zostało rannych (Cöhlen, 2016).

- 21 lipca 2010 roku w godzinach rannych doszło do ataku na Bakszańską Elektrownię Wodną (BEW) w Republice Kabardyjsko-Bałkarskiej, na rosyjskim Kaukazie Północnym. W wyniku eksplozji uszkodzeniu uległy dwa spośród trzech hydrogeneratorów. Napastnikom, którzy zabili dwóch milicjantów i raniili dwie inne osoby, udało się zbiec. Byli to terroryści islamscy dowodzeni przez D. Umarowa, który przyznał się do dokonania zamachu. Wcześniej, w marcu 2010 roku, zapowiadał on ataki na ważne obiekty infrastrukturalne w całej Rosji (GÓR, 2010). Ten atak przypominał, jak wrażliwym celem są elektrownie jądrowe. Według statystyk Eurostatu, urzędu statystycznego UE, w 2019 roku flota 106 energetycznych reaktorów jądrowych w 13 krajach UE wyprodukowała w UE 765 337 GWh energii elektrycznej – czyli około 26% całkowitej produkcji energii elektrycznej w UE. 13 z 27 krajów UE posiada działające energetyczne reaktory jądrowe (Centrum Informacji o Rynku Energii, 2021).
- W październiku 2001 roku separatystyczna islamska grupa Abu Sayyaf skaziła ujęcie wody pitnej w mieście Isabela na Filipinach, zamieszkałym w większości przez chrześcijan. Mieszkańcy sześciu pobliskich wiosek stwierdzili, że woda została skażona benzyną. Lokalne władze zamknęły wodociągi – w tym czasie woda pitna była dostarczana wyłącznie cysternami (Kuliczkowski, Lichosik, 2016, s. 47–50).
- W 2003 roku, podczas trwającej w Sudanie wojny domowej, w okolicy miejscowości Tina zniszczone zostały na skutek eksplozji studnie, a w miejscowości Khasan Basao zostały one zatrute.
- W 2004 roku w Darfurze ujęcia wodne zostały celowo zanieczyszczone w ramach strategii prześladowania wysiedleńców (Kuliczkowski, Lichosik, 2016, s. 47–50).
- Przygotowania i usiłowanie ataków na infrastrukturę zaopatrującą aglomeracje w wodę pitną odnotowano także w związku z działaniami: skandynawskich grup proekologicznych, terrorystów z Al-Kaidy, grup FARC oraz rasistowskich ekstremistów w RPA. Wszystkim planowanym zamachom skutecznie zapobiegły służby specjalne i Policja (Kuliczkowski, Lichosik, 2016, s. 47–50).

Rosnące znaczenie dla bezpieczeństwa państwa obiektów i systemów infrastruktury krytycznej wynika z ich funkcji w zakresie stałego utrzymywania niezakłóconego funkcjonowania państwa, w warunkach współczesnych zagrożeń. Stąd niezmiernie ważne jest zabezpieczenie tych elementów poprzez odpowiednią ich ochronę, tak by zapewnić ciągłość działania i integralność infrastruktury krytycznej oraz szybkie jej odtwarzanie w razie ataków oraz innych zdarzeń zakłócających jej prawidłowe funkcjonowanie. Podejmowane działania mają na celu minimalizację ryzyka zakłócenia IK poprzez: ograniczenie prawdopodobieństwa wystąpienia

zagrożenia, zmniejszenie podatności oraz ograniczenie skutków zaistniałego zagrożenia. Terrorysty to przeciwnik nieprzewidywalny i z reguły dobrze przygotowany, dlatego konieczne stało się podjęcie działań systemowych celem zapobiegania zagrożeniom, wczesnego ich rozpoznawania oraz umiejętnego postępowania w przypadku wystąpienia zamachu (Batkowski, 2013, s. 122–123).

Działania prywatnego sektora w fazie przygotowania na możliwość wystąpienia zdarzenia o charakterze terrorystycznym

W fazie przygotowania (Uchwała nr 252 Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2014 r. w sprawie „Narodowego Programu Antyterrorystycznego na lata 2015–2019”, s. 41–42) szczególnie istotne jest przygotowywanie planów działania z określeniem zdolności do przemieszczania sił i środków oraz zwiększanie zasobów koniecznych do skutecznego reagowania w sytuacji zagrożenia terrorystycznego. To także czas na opracowanie planów zarządzania kryzysowego uwzględniających algorytmy działań oraz wymianę informacji w przypadku zaistnienia zagrożenia terrorystycznego. W tej fazie ocenia się poziom zabezpieczenia potencjalnych celów ataków terrorystycznych, jak również podnosi się potencjał do neutralizacji i minimalizacji skutków ewentualnych ataków.

Zgodnie z ustawą o zarządzaniu kryzysowym na właścicielach obiektów, instalacji lub urządzeń infrastruktury krytycznej spoczywa obowiązek ich ochrony, zwłaszcza poprzez przygotowanie i wdrożenie, zgodnie z przewidywanymi zagrożeniami, planów ochrony infrastruktury krytycznej (Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, art. 6 ust. 5). W planie wskazywane są zagrożenia dla infrastruktury krytycznej oraz oceny ryzyka ich wystąpienia wraz z przewidywanymi scenariuszami rozwoju zdarzeń, wśród których duże znaczenie ma zagrożenie aktami terroru (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 kwietnia 2010 r. w sprawie planów ochrony infrastruktury krytycznej, Dz.U. 2010 nr 83 poz. 542, § 2 ust. 3 pkt 3 lit. a). Przedstawia się również zasoby własne, możliwe do wykorzystania w celu ochrony infrastruktury krytycznej (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 kwietnia 2010 r. w sprawie planów ochrony infrastruktury krytycznej, § 2 ust. 3 pkt 3 lit. d). Plan uwzględnia także zasadnicze warianty działań w sytuacji zagrożenia lub zakłócenia funkcjonowania infrastruktury krytycznej (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 kwietnia 2010 r. w sprawie planów ochrony infrastruktury krytycznej, § 2 ust. 3 pkt 4 lit. a). Szczególnie rygorystyczne rozwiązania w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa obiektom infrastruktury krytycznej, a zwłaszcza wymóg, by było ono wykonywane przez kwalifikowanych, uzbrojonych pracowników ochrony (Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia, art. 5 ust. 4), ma swoje uzasadnienie, zwłaszcza w sytuacji zagrożenia terrorystycznego. Plan ten jest uzgadniany w zakresie dotyczącym takich sytuacji z właściwymi terytorialnie: wojewodą, komendantem wojewódzkim Państwowej Straży Pożarnej, komendantem wojewódzkim Policji, dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej, wojewódzkim inspektorem nadzoru budowlanego, wojewódzkim lekarzem

weterynarii, państwowym wojewódzkim inspektorem sanitarnym, dyrektorem urzędu morskiego oraz ministrem lub kierownikiem urzędu centralnego, we właściwości którego znajduje się system, do którego została zaliczona dana infrastruktura krytyczna (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 kwietnia 2010 r. w sprawie planów ochrony infrastruktury krytycznej, § 4).

Dla obszarów, obiektów i urzędów podlegających obowiązkowej ochronie opracowywana jest kompleksowa koncepcja ochrony, za której przygotowanie odpowiada kierownik jednostki organizacyjnej podlegającej obowiązkowej ochronie; sporządza się plan ochrony (Czop, 2014, s. 152–155; Cymerski, Czop, 2019, s. 106–109), który musi zostać uzgodniony z właściwym terytorialnie komendantem wojewódzkim Policji, a w zakresie zagrożeń o charakterze terrorystycznym – dodatkowo z właściwym terytorialnie dyrektorem delegatury Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia, art. 7 ust. 1). Dlatego tak ważne jest dobre opracowanie dokumentów zawierających procedury działania na wypadek zagrożeń terrorystycznych. Na tym etapie efektywność systemu antyterrorystycznego RP warunkowana jest nie tylko dobrą współpracą organów administracji publicznej (Chomentowski, 2014, s. 98–110), lecz także ich bieżącym współdziałaniem z sektorem prywatnym. Są to zarówno dysponenci obiektów mogących być celem ataku terrorystycznego, jak i podmioty, które odpowiadają za ich ochronę – specjalistyczne uzbrojone formacje ochronne (SUFO).

SUFO odpowiadają za ochronę systemów stanowiących infrastrukturę krytyczną, jak i obiektów, obszarów i urzędów podlegających obowiązkowej ochronie. Są to (Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia, art. 2 ust. 7) wewnętrzne służby ochrony oraz przedsiębiorcy, którzy uzyskali koncesje na prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie usług ochrony osób i mienia, posiadający broń na podstawie świadectwa broni, o którym mowa w art. 29 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 21 maja 1999 roku o broni i amunicji.

Uprawnienia kwalifikowanych pracowników ochrony

Aby przyjęte w planach ochrony założenia mogły być zrealizowane, zatrudnieni w SUFO kwalifikowani pracownicy ochrony zostali wyposażeni przez ustawodawcę w szereg uprawnień o charakterze *quasi*-policyjnym, zdecydowanie szerszych aniżeli uprawnienia obywatelskie. Między innymi mogą oni: ustalać uprawnienia do przebywania na obszarach lub w obiektach chronionych oraz legitymować osoby w celu ustalenia ich tożsamości (Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia, art. 36 ust. 1 pkt 1); wezwać osoby do opuszczenia obszaru lub obiektu, jeśli stwierdzą brak uprawnień do ich pobytu na terenie ochranianego obszaru lub obiektu albo stwierdzą fakt zakłócania porządku; ująć w granicach obszarów lub obiektów chronionych lub poza ich granicami osoby, które w sposób oczywisty stwarzają bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia, a także dla ochranianego mienia, celem bezzwłocznego oddania takich osób Policji.

Kwalifikowany pracownik ochrony fizycznej może w granicach chronionego obiektu stosować środki przymusu bezpośredniego na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 4 ustawy o ochronie osób i mienia uzupełnionej zapisami ustawy z dnia 24 maja 2013 roku o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej. Są to: siła fizyczna w postaci technik transportowych, obrony, obezwładniania, kajdanki zakładane na ręce, pałka służbowa, pies służbowy, chemiczne środki obezwładniające w postaci ręcznych miotaczy substancji obezwładniających oraz przedmioty przeznaczone do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej (paralizatory).

Pracownik ochrony ma także prawo przy wykonywaniu zadań w granicach chronionego obszaru lub obiektu do użycia broni palnej w przypadkach, gdy zachodzi konieczność odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu:

- na życie, zdrowie lub wolność jego lub innej osoby albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu;
- na ważne obiekty, urządzenia lub obszary albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu;
- na mienie, jeśli zamach stwarza jednocześnie bezpośrednio zagrożenie życia, zdrowia lub wolności pracownika ochrony lub innej osoby, albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu oraz
- w razie konieczności przeciwstawienia się osobie: niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni, materiału wybuchowego lub innego niebezpiecznego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności uprawnionego lub innej osoby; oraz która usiłuje bezprawnie odebrać broń palną uprawnionemu lub innej osobie uprawnionej do jej posiadania (Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia, art. 36 ust. 1 pkt 5 lit. a).

Z upoważnienia ustawy antyterrorystycznej pracownicy ochrony uzyskali uprawnienie do niszczenia dronów, czyli bezzałogowych statków powietrznych. W ten sposób został poszerzony katalog przypadków, w których kwalifikowany pracownik ochrony ma prawo wykorzystania broni palnej. Może on unieruchomić lub zniszczyć drona, gdy przebieg jego lotu czy działanie zagraża życiu bądź zdrowiu osoby, stwarza zagrożenie dla chronionego obiektu, urządzenia, obszaru, zakłóca przebieg imprezy masowej albo zagraża bezpieczeństwu jej uczestników lub stwarza realną obawę, że ten statek powietrzny może być narzędziem ataku terrorystycznego (Gurgul, Czop, 2017, s. 117).

Zadania realizowane przez pracowników SUFO w fazie reagowania na zagrożenia terrorystyczne

Przedstawione wyżej uprawnienia kwalifikowanych pracowników ochrony mają duże znaczenie w zapobieganiu zdarzeniom, które mogą mieć charakter terrorystyczny. Dają bowiem możliwość niedopuszczenia terrorystów do chronionych obiektów lub ich usunięcia, zanim podejmą oni działania przestępcze. W przypadku,

gdy wystąpi już konieczność odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie, wolność pracownika ochrony lub innej osoby, przeciwdziałania bezpośredniemu zamachowi na ochraniające przez niego obszary, obiekty lub urządzenia, a także przeciwdziałania niszczeniu mienia – ma on prawo zastosowania środków przymusu bezpośredniego. Takie sytuacje mogą wynikać z działań mających znamiona ataku terrorystycznego. Dlatego też wyposażenie pracownika ochrony w środki przymusu bezpośredniego i danie mu prawnych możliwości ich zastosowania pozwala na realizację zadań ukierunkowanych na ochronę osób i obiektów przed zamachami terrorystycznymi.

Czynności podejmowane przez pracowników SUFO w fazie reagowania (Uchwała nr 252 Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2014 r. w sprawie „Narodowego Programu Antyterrorystycznego na lata 2015–2019”, s. 43–45) na zagrożenia terrorystyczne mają charakter wieloaspektowy i są prowadzone przede wszystkim na miejscu zdarzenia. Jak wskazano, mogą one podjąć działania zmierzające do obezwładnienia sprawców zamachu, posługując się dostępnymi środkami przymusu bezpośredniego, lub celem jego odparcia użyć broni palnej. To oni będą organizowali działania ewakuacyjne z terenu zagrożonego atakiem terrorystycznym czy udzielali pierwszej pomocy poszkodowanym. Stąd bardzo istotnym elementem załącznika antyterrorystycznego są procedury ewakuacji personelu – na wypadek wystąpienia zdarzeń o charakterze terrorystycznym. Do pracowników SUFO będzie należało zablokowanie dróg dojazdu do takich miejsc, tak by zapewnić bezpieczeństwo osobom, które w sposób nieświadomy mogłyby się znaleźć w rejonie zagrożonym. Chodzi również o to, by uniknąć zmian i deformacji w tym terenie oraz uniemożliwić sprawcom dokonanie działań dezinformujących i kamuflujących (Basałyga, 2001, s. 12). Pracownicy ochrony winni także powiadomić dyżurnego policji oraz inne służby, takie jak straż pożarna czy pogotowie, celem podjęcia przez nie działań niezbędnych do oprowadzenia sytuacji, neutralizacji zagrożenia i przeprowadzenia akcji ratowniczej.

Ważny obszar czynności podejmowanych przez pracowników SUFO w związku z zamachem terrorystycznym to: określenie granic miejsca zdarzenia, zablokowanie do niego dostępu i widoczne oznakowanie go, niedopuszczenie do wejścia na jego obszar osób postronnych (włącznie z personelem, klientami), zabezpieczenie śladów i wszystkich przedmiotów znajdujących się na miejscu zdarzenia. Celem zabezpieczenia śladów pracownicy SUFO winni ochronić je przed świadomym bądź nieświadomym działaniem człowieka lub warunkami atmosferycznymi, tak by pozostały w stanie niezmienionym i w tym samym miejscu. Kolejne działania powinny zmierzać do: ustalenia świadków zdarzenia, zanotowania ich danych osobowych (na potrzeby procesowe) oraz zebrania wszelkich dostępnych informacji na temat zdarzenia. Finalnie pracownicy ochrony przekazują Policji zgromadzone dane oraz informują o podjętych przez siebie działaniach zabezpieczających i ratunkowych (Basałyga, 2001, s. 12).

Podstawę prawną takich działań stanowi Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 grudnia 1998 roku w sprawie określenia

szczegółowych zasad współpracy specjalistycznych uzbrojonych formacji ochronnych z Policją, jednostkami ochrony przeciwpożarowej, obrony cywilnej i strażami gminnymi (miejskimi). Współpraca formacji ochronnych z Policją polega w szczególności na wymianie informacji o zagrożeniach w zakresie bezpieczeństwa osób i mienia oraz zakłócaniu spokoju i porządku publicznego, współdziałaniu w celu utrzymania spokoju i porządku publicznego podczas zgromadzeń, imprez artystycznych, rozrywkowych i sportowych, w zakresie określonym w odrębnych przepisach, współdziałaniu przy zabezpieczaniu miejsc popełnienia przestępstw i wykroczeń w granicach chronionych obszarów, obiektów lub urzędzeń oraz wzajemnych konsultacjach ukierunkowanych na doskonalenie metod tej współpracy (Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 grudnia 1998 roku w sprawie określenia szczegółowych zasad współpracy specjalistycznych uzbrojonych formacji ochronnych z Policją, jednostkami ochrony przeciwpożarowej, obrony cywilnej i strażami gminnymi (miejskimi), Dz.U. 1998 nr 161 poz. 1108, § 3 pkt 1-4). W obszarze przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym bieżąca i szybka wymiana informacji ma istotne znaczenie.

Wnioski

Przeprowadzone badania pozwoliły udzielić odpowiedzi na szczegółowe pytania, które porządkowały proces badawczy. Wykazano, iż zagrożenie zarówno terroryzmem, jak i terrorem kryminalnym w Polsce pozostaje wprawdzie na niskim poziomie, ale w świetle przedstawionych uwarunkowań środowiskowych należy uznać, że ich wystąpienie jest możliwe. Ustalono, że zagrożenia zamachami terrorystycznymi obszarów, obiektów i urzędzeń podlegających obowiązkowej ochronie i stanowiących infrastrukturę krytyczną wynikają ze szczególnego charakteru tych obiektów, umożliwiającego realizację strategicznych celów w obszarze bezpieczeństwa państwa oraz pozwalających na jego niezakłócone i ciągłe funkcjonowanie.

Wskazano SUFO jako podmiot odpowiadający za bieżącą ochronę wyżej wymienionych obiektów przed zamachami terrorystycznymi i aktami terroru kryminalnego oraz zdefiniowano uprawnienia pracowników ochrony w tym zakresie.

Ustalono zadania SUFO w obszarze przeciwdziałania zamachom terrorystycznym i aktom terroru kryminalnego oraz reagowania na nie, wskazując podstawy prawne współdziałania z innymi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo wewnętrzne.

Udzielenie odpowiedzi na pytania szczegółowe pozwoliło finalnie na rozwiązanie głównego problemu badawczego: Jaką rolę odgrywa SUFO w zapewnianiu ochrony obszarów, obiektów i urzędzeń podlegających obowiązkowej ochronie oraz stanowiących infrastrukturę krytyczną przed zagrożeniami terrorystycznymi i terrorem kryminalnym? Jak wynika z przeprowadzonych badań, zadania realizowane przez zarządców i kierowników tych podmiotów związane są przede wszystkim z właściwym ich przygotowaniem na wystąpienie zagrożeń terrorystycznych, co

odbywa się głównie poprzez sporządzenie odpowiednich planów ochrony. Ważnym elementem ich realizacji są działania podejmowane przez specjalistyczne uzbrojone formacje ochronne, które sprawują stały i bieżący nadzór nad powierzonymi im pieczy obiektami. To ich pracownicy mają identyfikować ewentualne zagrożenia, zapobiegać ich powstawaniu i niezwłocznie reagować w sytuacjach, gdy one wystąpią. Pierwszy kontakt z terrorystami mogą mieć właśnie kwalifikowani pracownicy ochrony zabezpieczający obiekt będący przedmiotem zamachu. Od ich profesjonalizmu i zaangażowania zależy więc skuteczna ochrona, a na kolejnym etapie – efektywne wsparcie działań prowadzonych przez Policję.

Stąd niezwykle ważne jest właściwe wyposażenie, przygotowanie szkoleniowe i stałe doskonalenie umiejętności pracowników SUFO, z uwzględnieniem ich uczestnictwa we wspólnych z państwowymi służbami ćwiczeniach praktycznych. Organy państwa, a zwłaszcza Policja, muszą prowadzić stały nadzór nad funkcjonowaniem tych formacji. Przekazanie im bowiem tak ważnych zadań wynika wprawdzie z demonopolizacji bezpieczeństwa i jego komercjalizacji, ale nie zwalnia organów państwa z odpowiedzialności za bezpieczeństwo, która wynika wprost z zapisów artykułu 5 Konstytucji RP (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.).

Bibliografia

- Adamczuk, M. (2011). Terroryzm indywidualny jako zagrożenie dla bezpieczeństwa europejskiego. W K. Liedl, P. Piasecka, T.R. Aleksandrowicz (Red.), *Zamach w Norwegii. Nowy wymiar zagrożenia terroryzmem w Europie* (s. 33–45). Difin.
- Basałya, E. (2011). Zabezpieczenie miejsca zdarzenia. *Ochrona Mienia*, 11, 12.
- Batkowski, R. (2013). Formacje ochronne w zabezpieczaniu antyterrorystycznym infrastruktury krytycznej. W Z. Piątek, J.R. Truchan (Red.), *Technologie w ochronie infrastruktury krytycznej zewnętrznego kraju Unii Europejskiej* (s. 122–123). Wydawnictwo Stowarzyszenia Ruch Wspólnot Obronnych.
- Bolechów, B. (2004). Definiowanie terroryzmu. *Zeszyty Naukowe Koła Wschodnioeuropejskiego Stosunków Międzynarodowych*, 2, 12–13.
- Centrum Informacji o Rynku Energii (2021). *Energetyka jądrowa dostarcza około jednej czwartej energii elektrycznej w Unii Europejskiej*. Dostęp 2.03.2022, <https://www.cire.pl/artykuly/serwis-informacyjny-cire-24/181201-energetyka-jadrowa-dostarcza-okolo-jednej-czwartej-energii-elektrycznej-w-unii-europejskiej>.
- Chomentowski, P. (2014). *Polski system antyterrorystyczny. Prawno-organizacyjne kierunki ewolucji*. Difin.
- Cöllen, B. (2016). *Zamachy na lotnisko i metro w Brukseli. „Czarny dzień dla Europy”*. Dostęp 10.04.2017, <https://www.dw.com/pl/zamachy-na-lotnisko-i-metro-w-brukseli-czarny-dzie%5%84-dla-europy/a-19132800>.
- Cymerski, J., Czop, A. (2019). *Służba Ochrony Państwa i SUFO wobec współczesnych zagrożeń*. Pułtusk.
- Czop, A. (2014). *Udział firm ochrony osób i mienia w zapewnianiu bezpieczeństwa publicznego w Polsce*. Apeiron.
- Czop, A. (2019). Służby specjalne w systemie ochrony granic Rzeczypospolitej Polskiej. *Przegląd Policyjny*, numer specjalny, 98–130.

- Drożdżak, A. (2015). „Gumiś” był bossem wielkiego gangu złodziei. Ma wyrok. *Gazeta Krakowska*. Dostęp 10.07.2017, <https://gazetakrakowska.pl/krakow-gumis-byl-bossem-wielkiego-gangu-zlodziei-ma-wyrok/ar/9054958>.
- Dyrektywa 2008/114/WE – rozpoznawanie i wyznaczanie europejskiej infrastruktury krytycznej oraz ocena potrzeb w zakresie poprawy jej ochrony, Dz. U. L 345 z 23.12.2008.
- Gniazdowski, M., Wasiuta, M. (2021). *Rosyjskie zamachy w Czechach – kontekst krajowy, implikacje, perspektywy*. Dostęp 10.02.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-04-20/rosyjskie-zamachy-w-czechach-kontekst-krajowy-implikacje-perspektywy>.
- Goban-Klas, T. (2009). *Media i terroryści. Czy zastraszą nas na śmierć?* Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Golarz, M. (2016). Zamach w Londynie z 7 lipca 2005 r. Przygotowania, przebieg, skutki i podjęte działania. *Kwartalnik Policyjny*, 1.
- GÓR (2010). *Zamach na elektrownię wodną w Kabardyno-Bałkarii*. Dostęp 10.03.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2010-07-21/zamach-na-elektrownie-wodna-w-kabardyno-balkarii>.
- Gurgul, J., Czop, A. (2017). Możliwość wykorzystania firm ochrony osób i mienia w zapewnianiu bezpieczeństwa w sytuacji zwiększonego zagrożenia terrorystycznego. *Security, Economy & Law*, 4(17), 106–125.
- Hanausek, T. (1980). W sprawie pojęcia współczesnego terroryzmu. *Problemy Kryminologii*, 143, 31–44.
- Hoffman, B. (1999). *Oblicza terroryzmu*. Bertelsmann Media.
- Jałoszyński, K. (2015). *Prognozy rozwoju terroryzmu*. Dostęp 8.08.2015, http://www.obnie.info/terroryzm_prognozy.htm.
- Kądziółka, K. (2018). Ocena poziomu zagrożenia terroryzmem w krajach Unii Europejskiej z wykorzystaniem GTI. *Ekonomia Międzynarodowa*, 23, 91–102.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r., Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483.
- Kuliczkowski, A., Lichosik, D. (2016). *Akty terrorystyczne na systemy wodociągowe na przykładzie Afryki i krajów Bliskiego Wschodu*. NO-DIG POLAND.
- Liedl, K., Mroczek, A. (2013). *Terror w Polsce – analiza wybranych przypadków*. Difin.
- Łomanowski, A. (2018). *Zamach na Skripala: Oto rosyjscy truciele*. Dostęp 5.01.2022, <https://www.rp.pl/swiat/art1765001-zamach-na-skripala-oto-rosyjscy-truciele>.
- Mroczek, A., Głabkowska, E. (2016). Akty terroru w Polsce z udziałem „samotnego wilka”. *Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka*, 2, 23–24.
- Olech, A. (2022). *System walki z terroryzmem w Polsce i Francji*. Dostęp 5.01.2022, <https://warsawinstitute.org/pl/system-walki-z-terroryzmem-w-polsce-francji/>.
- Piekarski, M. (2015). Ewolucja taktyki terrorystów po roku 2001. *Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, 13, 243–254.
- Pływaczewski, E. (Red.) (2011). *Przestępczość zorganizowana*. C.H. Beck.
- Raport Global Terrorism Index (2017). Dostęp 11.10.2018, <https://reliefweb.int/report/world/global-terrorism-index-2017>.
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie określenia szczegółowych zasad współpracy specjalistycznych uzbrojo-

- nych formacji ochronnych z Policją, jednostkami ochrony przeciwpożarowej, obrony cywilnej i strażami gminnymi (miejskimi), Dz.U. 1998 nr 161 poz. 1108.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 kwietnia 2010 r. w sprawie planów ochrony infrastruktury krytycznej, Dz.U. 2010 nr 83 poz. 542.
- RZ (2017). *Madryt 2004. To był najkrwawszy zamach w Europie*. Dostęp 20.05.2019, <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/madryt-2004-to-byl-najkrwawszy-zamach-w-europie/e79lzzk>.
- Toboła, M. (2012). *Rocznica powstania al-Kaidy*. Dostęp 17.11.2019, <https://defence24.pl/rocznica-powstania-al-kaidy>.
- Trubalska, J. (2016). System antyterrorystyczny w Polsce – wybrane zagadnienia. *Zeszyty Naukowe AON*, 4(105), 153–154.
- Uchwała nr 252 Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2014 r. w sprawie „Narodowego Programu Antyterrorystycznego na lata 2015–2019”, M. P. poz. 1218, s. 41–42.
- Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia, Dz.U. 1997 nr 114 poz. 740 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, Dz.U. 2007 nr 89 poz. 590.
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 o Policji, Dz.U. 1990 nr 30 poz. 179.
- Użarowska, M. (2019). *Shoko Asahara: Mesjasz z Japonii*. Dostęp 20.05.2019, <https://www.rp.pl/historia/art1331591-shoko-asahara-mesjasz-z-japonii>.
- Wiłun, K. (2005). *Ochrona osób i mienia. Organizacja i przygotowanie specjalistycznych uzbrojonych formacji ochronnych do działań w systemie obronności państwa*. Wydawnictwo STO.
- Zięba, R. (1999). *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego. Koncepcje, struktury, funkcjonowanie*. Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Zubrzycki, W. (2011). Fizyczne zwalczanie terronu i terroryzmu w Polsce. W W. Zubrzycki (Red.), *Przeciwdziałanie zagrożeniom terronystycznym w Polsce* (s. 332). Jografika.

Biogram autora

Andrzej Czop – doktor habilitowany w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie, prof. WSB w Poznaniu. Wśród jego zainteresowań naukowych znajdują się zagadnienia demonopolizacji i komercjalizacji bezpieczeństwa publicznego, ze szczególnym uwzględnieniem podniesienia stopnia partycypacji firm ochrony osób i mienia w działaniach na rzecz zapewniania bezpieczeństwa. Kolejnym ważnym obszarem badawczym jest diagnoza zagrożeń związanych z terronizmem islamskim oraz wypracowywanie rozwiązań ukierunkowanych na zwalczanie tego zjawiska. Autor monografii naukowych: *Udział firm ochrony osób i mienia w zapewnianiu bezpieczeństwa publicznego w Polsce* (2014), *Wpływ tradycyjnego japońskiego systemu zarządzania bezpieczeństwem na kulturę bezpieczeństwa w Polsce* (2015). Współredaktor monografii: *Realizacja zadań bezpieczeństwa – jakość, prakseologia, praworządność* (2014), *Badanie struktury systemu bezpieczeństwa publicznego w Polsce* (2017). Autor podręcznika akademickiego *System bezpieczeństwa publicznego Rzeczypospolitej Polskiej ze szczególnym uwzględnieniem prywatnego sektora ochrony* (2016). Napisał ponad czterdzieści artykułów naukowych poświęconych tematyce bezpieczeństwa. Kierownik projektów naukowych: „Edukacja w bezpieczeństwie”; „Japońska specyfika administrowania bezpieczeństwem państwa. Od starożytnego Cesarstwa Japonii do okresu szogunatu”; „Badanie struktury systemu bezpieczeństwa publicznego w Polsce”; „Ochrona ludności. Wybrane zagadnienia”.